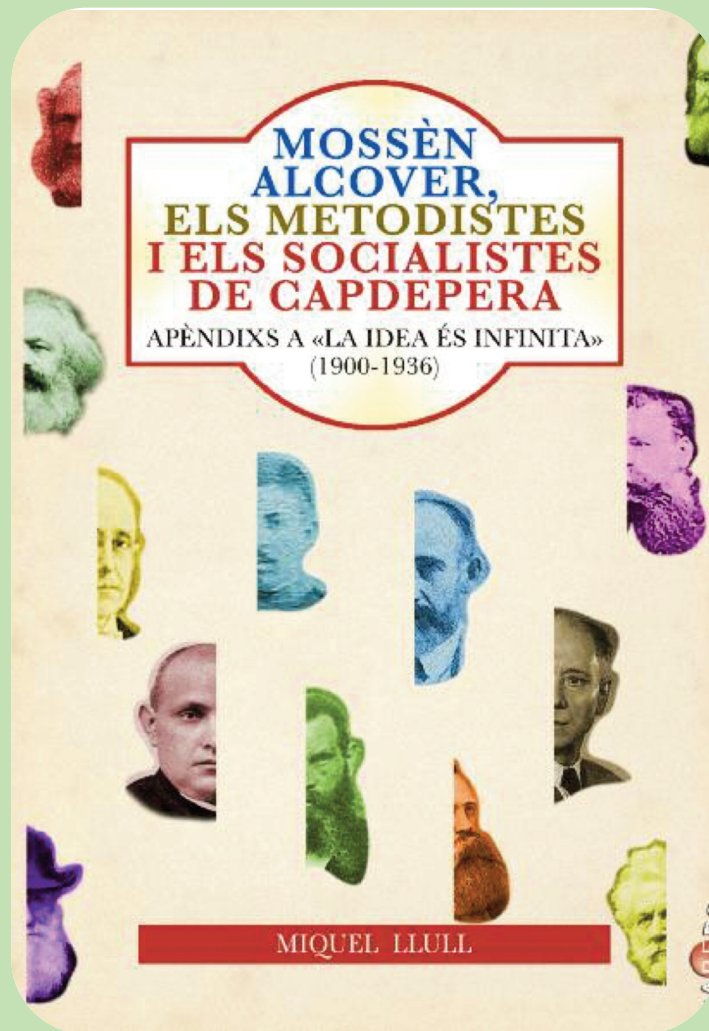

Al voltant de
Mossèn Alcover, els metodistes
i els socialistes de Capdepera

LA BIBLIOTECA DEL GOLEA
Capdepera
2019

Sumari

Més d'una tertúlia amb Miquel Llull,
a propòsit del llibre sobre Mossèn Alcover

Pere Cortada

3

Presentació del llibre
Crònica de Cap Vermell

19

Mossèn Alcover i els socialistes gabellins

Josep Terrassa

21

Miquel Llull i la tasca de l'historiador

Pere Joan i Tous

23

Els somnis de la deessa blanca

Miquel Llull

27

*If we think that all is right with our present world, we
must be very foolish o very selfish, or both.*

*Si creiem que al nostre món present tot va bé, és que
som folls o molt egoistes o totes dues coses.*

Joan Mascaró

Clicant sobre el punt
blau, es torna al sumari:

Més d'una tertúlia amb Miquel Llull,
a propòsit del llibre sobre Mossèn Alcover...

Pere Cortada

«Sens dubte la poesia és una solució universal per interpretar la realitat i, a més, per intentar canviar-la sense armes de foc. En la poesia hi ha les claus per a entendre la humanitat i hi ha les respostes, sempre provisionals, que perseguim des de temps immemorials. La revolució espiritual que necessita la humanitat vendrà de la poesia, la qual omple el buit que sacseja els homes i les dones i els produeix aquesta sensació eterna d'insatisfacció».

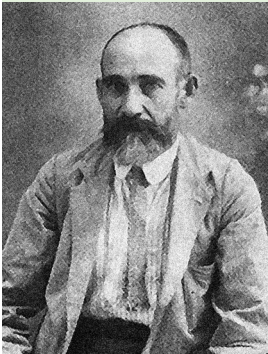
Dissabte dia 23 de novembre Cap Vermell presenta a Can Patilla el llibre «MOSSÈN ALCOVER, ELS METODISTES I ELS SOCIALISTES DE CAPDEPERA». Un llibre que ajuda a completar l'anterior, «La Idea és infinita». El socialisme a Capdepera 1900-1936. De fet, es defineix com un apèndix d'aquest. La part més important d'aquest nou llibre correspon a la polèmica sobre Déu i la ciència que sostingueren dos socialistes, Llorenç Bisbal i Antoni Maria Alsina, amb Amadeu Alou, fill del fundador del metodisme a Capdepera. La irrupció de mossèn Alcover en la polèmica, com gairebé sempre en aquella època (1911) disfressat d'En Revenjoli, acaba de fer els reals justs.

Capdepera, històricament parlant, és molt atractiva i en Miquel és, possiblement, un dels investigadors de la història local més important de les nostres contrades. Té la gran virtut d'apropar-se als detalls més propers coneixedor d'un ample context general. A més, gaudeix d'una maduresa intel·lectual on les seves paraules són molt senzilles i entenedores. I a més de tot això, és un gran conversador. Capaç de fer plaent i pedagògica qualsevol tertúlia, amatent amb qui l'escolta fa que el temps perdi tot sentit rere les seves paraules. Però, parlem del llibre, un llibre suggerent, que obre nous camins i, com els grans llibres, planteja molts interrogants. És un entrevista tan llarga com sucosa. Situem-nos a principis de segle XX...

Publicat a Cap Vermell,
21 novembre 2019.

La polèmica entre religió, socialisme i ciència; forma part del discurs pel poder? O com ara es diria, per guanyar el relat?

Les relacions de poder sempre han estat complicades d'explicar, però, a la vegada el seu funcionament és molt simple. El discurs del poder sembla que canvia constantment, però el bessó és sempre el mateix o, si més no, molt semblant. El socialisme va voler sacsejar la societat del seu temps i les «veritats» científiques varen ser una de les seves armes contra la intolerància de les institucions religioses que, lluny de les qüestions estrictament espirituals, tractaven senzillament d'exercir un control social sobre la població en nom d'un sistema jeràrquic. Però sistemes jeràrquics ha resultat que ho són tots. Hi va haver un moment en què semblava que el socialisme el guanyava, al relat, però vist des de la distància ja se sap que va ser tan sols un miratge que va il·luminar les nostres ments, però en realitat no es va convertir en res concret, en tan sols un llamp de poesia. A no ser que pensem que el triomf de les màquines va ser, i és, una gran cosa, és clar. Per tant, seguim aquí esperant la revolució que hagués pogut ser i no va ser. I seguim esperant... és fàcil treure'n alguna conclusió, no?

Llorenç Bisbal.

Aquesta polèmica en concret del teu llibre sorgeix perquè Llorenç Bisbal no coneixia Capdepera, o no sabia a qui parlava?

Pel que es pot llegir en els texts del llibre que ara es presenta, sembla evident que Bisbal xerrava als gabellins sense conèixer ni el seu passat ni el seu present. Els parlava com si es trobàs en qualsevol poble de Mallorca de tradició catòlica on una part de la classe obrera s'havia rebel·lat contra l'església i els seus dogmes. A Capdepera era diferent, el 1911 ja hi havia unes quantes generacions (minoritàries, això sí) que havien crescut al marge del catolicisme, però no de la religió. Potser aquí és on Bisbal s'equivoca, i és que no sap, perquè es veu que ningú li ha explicat, que la base social del republicanisme, del sindicalisme i després del socialisme, són unes persones profundament religioses, que coneixen perfectament els textos religiosos de l'època, però que, en part, en fan una interpretació diferent a la que es fa des de les trones catòliques, més llibertària en diria jo, o, si més no, amb uns valors més democràtics que condueixen cap a un canvi real que va des de la submissió a un alliberament, primer individual i després col·lectiu que, evidentment, encara no ha arribat, ni se l'espera... de moment.

Anticlericalisme contra antisocialisme. És la llavor intel·lectual de la guerra civil?

És evident que la qüestió religiosa és molt important per a explicar la guerra civil. Malgrat tot, cal dir que la guerra civil és d'una gran complexitat que no es pot despatxar amb quatre tòpics clericals o anticlericals, uns i altres a vegades ridículs. Quan Azaña va dir que Espanya havia deixat

de ser catòlica es va produir un gran escàndol i va encendre totes les alarmes de la dreta social i econòmica. Però Azaña deia una cosa de caixó en qualsevol democràcia. No Espanya, sinó l'Estat republicà havia passat a ser laic. I això posava en perill el gran negoci que tenia muntat la societat dominant amb l'excusa de les qüestions espirituals. L'església catòlica formava part de la cadena de comandament del sistema de dominació, i les trones i les escoles eren les seves armes principals de control social, però no només de l'església sinó dels *règims* en el seu conjunt. La frase d'Azaña amenaça tot això, tractava d'eliminar una de les baules del sistema de dominació. La reacció va ser brutal i sanguinària. Convé recordar que l'equivalent al nazisme i al feixisme, a Espanya es va dir nacionalcatolicisme. No cal dir res més. Ah, sí, que encara és ben viu, però ara ja gairebé sense excuses espirituals, amb la qual cosa només queda la pela per la pela... i la possessió del poder. Ah, cal dir, per acabar d'entendre tot això que la postura d'Azaña i dels republicans no era ni socialista ni comunista; només volien assimilar Espanya a les democràcies occidentals. Així les coses, hem d'entendre la guerra civil com una revolta contra la democràcia i els seus valors, no contra una revolució d'esquerres. És així, amb tots els matisos que volgueu.

El final del segle XIX, fins la primera guerra mundial, és una època convulsa intel·lectualment. Deslliurar-se del control social de l'església catòlica fou tan difícil?

Com deia abans, l'església catòlica formava part de la cadena de comandament amb una gran resistència als canvis socials i, en conseqüència, el canvi d'hegemonia va ser lent i, de fet, dubt que es pugui afirmar que encara hagi arribat. A més, cal dir-ho, les alternatives tampoc estaven del tot clares, perquè a vegades no saps si feia més pena el clericalisme o l'anticlericalisme del republicanisme populista tipus Lerroux, el qual acabaria emmerdat fins a les celles en el reforçament del règim i en el lucre personal. No en puc fer una anàlisi mundial, evidentment, per manca d'espai i de coneixements, però a l'Estat el que va ser impossible de tombar va ser el règim de la Restauració borbònica i el seu apèndix primo-de-riverista que, amb l'excepció «excepcional», perdonau la redundància, que va representar el breu (i potser infèril) període republicà (1931-1939), va ser seguit per quaranta anys de dictadura militar franquista o nacional-catòlica i quaranta de règim autoritari post-franquista, que és el que tenim ara mateix, sustentat bàsicament per una policia política i un sistema judicial d'arrels clarament feixistes, i un IBEX 35 en mans de les classes extractives que utilitzen el nacionalisme com a droga dura per a adormir les classes populars, però que en realitat no creuen en res més que els «seus» doblers i el poder que això els dona. A simple vista sembla que el poder de l'església ha anat minvant i que va perdent llençols a cada bugada, però

amb el Concordat de 1979 signat per la «democràcia» espanyola difícilment es pot afirmar que vivim en un estat laic. Ah, i també la gran influència que té en el sistema educatiu, encara ara mateix.

Metodistes i espiritistes eren republicans o socialistes en tant formaven part de les ideologies no dominants?

El metodisme neix a Anglaterra com una resposta a l'església anglicana, massa aferrada al poder terrenal i massa allunyada de tot allò espiritual i, a més, amb un clar abandonament de les classes subalternes. És evident que no és un partit polític, ni un sindicat, però la seva acció pastoral dotarà a la classe obrera de les eines necessàries per a l'autoorganització. Segurament seria un error afirmar que sense el metodisme no hi hauria hagut *trade unions*, però sí que acompanyaren i, en part, facilitaren la pressa de consciència, primer individual i després col·lectiva, que durà a una acció sindical i política. I això mateix podem afirmar de Capdepera. El metodisme trobà a Capdepera el brou de cultiu necessari per créixer i establir-s'hi d'una manera permanent. Això fou possible pels canvis socials que havia suposat la llata i també per la immigració, perquè la pèrdua de les arrels en fa créixer unes altres, moltes vegades més llibertàries i més lliures davant el control social que exercia la família tradicional. Tot això, és clar, ho dic de manera provisional, a l'espera que Josep Terrassa, que és qui en sap més del segle XIX gabellí, acabi els estudis que està realitzant i en puguem parlar amb més claredat.

Quant a l'espiritisme, el compararia amb una mena de «teologia de l'alliberament» *avant la lettre*, però molt més radical, perquè es va proposar no obeir a cap institució religiosa i ni tan sols tenir-ne cap de pròpia; ah, i renegar de qualsevol jerarquia. Això explica que trobàs tant de ressò dins el món llibertari i, a Capdepera, dins el republicanisme i el socialisme.

En ciència els contraris s'atreuen i els iguals es repel·leixen, però a Capdepera lliurepensadors, metodistes, espiritistes, republicans, socialistes, homeòpates, esperantistes, cooperativistes... s'atreuen i van de bracet cap una revolució imaginada més que realitzada.

Antoni Maria Alzina passà del socialisme al comunisme i tornà al socialisme. Eren freqüents aquests canvis? A què es deuen?

Sens dubte la revolució russa va provocar un guspira d'esperança en el moviment obrer internacional. Era la primera vegada que una revolució socialista triomfava d'una manera aclaparadora i analitzar-ne els motius defuig l'abast d'aquesta entrevista. Ara bé, els efectes, com deia, es varen estendre per tot el món «conegut» i, com no podia ser d'una altra manera, arribaren fins a Mallorca, i fins i tot a Capdepera. Pensa que també l'anarquista CNT es va incorporar a la Tercera Internacional el 1919, encara que després d'enviar una delegació a Moscou se'n va desdir. Fins i tot un

Andreu Nin.

escriptor com Josep Pla, poc sospitós de vel·leïtats esquerranes, hi va viatjar el 1925 i va escriure coses com aquesta: «Només a Rússia es comprèn en tota la seva transcendència aquest fantàstic capgirament que s'ha produït. És la cosa més lògica, més humana i més ineluctable que es podia produir, perquè hom sent que ésser revolucionari, a Rússia, era una qüestió de sensibilitat, d'intel·ligència i de netedat».

Pla es va trobar a Moscou amb Andreu Nin, un dels grans intel·lectuals de la política catalana, i fins i tot varen tractar de fer-se un arròs sec. Nin va arribar a ser regidor de la capital soviètica i un gran traductor de la literatura russa (Tolstoi, Dostoievski, Pilniak, Txékhov...) i va patir l'enfrontament Stalin/Trotski en primera persona. De fet fou assassinat per ordres de Moscou el 1937 a Madrid després de ser segrestat a Barcelona...

Bé, deia tot això per tal de fer veure que era habitual que una persona com Antoni Maria Alsina passàs del socialisme al Partit Comunista quan aquest es va fundar el 1921 i, per tant, a la Federació Comunista Catalano-Balear el 1924; encara que poc després, el 1926, va retornar al socialisme.

Aquest viatge ideològic era una cosa bastant normal i, a més, s'ha de tenir present que moltes vegades les fronteres entre socialisme i comunisme no estaven del tot clares. El 1936, per exemple, es fusionaran les dues joventuts i al llarg de la República persones com el *nostru* Antoni Domínguez Moll es mouran constantment entre una vorera de l'esquerra i l'altra. Domínguez, per cert, serà expulsat del partit comunista el 1937, però no serà assassinat pels comunistes com ho va ser Andreu Nin, sinó que ho faran els feixistes el 1939.

Pensa també que l'aureola soviètica no s'anirà florint fins un poc més tard, amb el *Retour de l'URSS* d'André Gide o amb els processos de Moscou, entre altres. Però segurament persones com Alsina, o el mateix Domínguez, desconeixien el que passava a la pàtria dels soviets i ni s'imaginaven que tota aquella revolució s'havia convertit en una trituradora de revolucionaris i altres herbes.

Al llibre també destaca la presència a Capdepera de Micaela Chalmeta, coneguda pel pseudònim d'Amparo Martí. Una activista valenciana pionera del que ella mateixa s'autoqualifica com de «feminisme cooperativista» i que tengué una reconeguda influència teòrica i material a nivell de tot l'Estat i especialment a Catalunya. Fou important la seva feina al poble?

Mira, el 1911 Chalmeta va ser una impulsora de la creació del Grup Femení Socialista de Barcelona, el 1912 vengué a Capdepera i el 1913 es fundà el Grup Femení Socialista de Capdepera. Com ja vaig contar a *El metodisme a Capdepera* i a «La idea és infinita», sabia que havia vingut aquí i que havia fet amistat amb algunes de les dones gabellines que després

Micaela Chalmeta, dreta en el centre de la fotografia.

fundaran el Grup Femení, especialment amb Magdalena Coll Alou, una dona molt important del socialisme gabellí. Després de publicar el darrer llibre dels esmentats, va comparèixer una crònica de la seva estada a Capdepera i vaig pensar que l'havia d'incloure quan pogués fer una ampliació del meu treball. I gairebé simultàniament també vaig trobar una fotografia seva i de la seva família en un article d'Ivan Miró publicat a *Directa*. He volgut incloure aquest article en el llibre, juntament amb la fotografia, perquè és un resum molt ben estructurat sobre l'acció cooperativista de Chalmeta i ens dóna una idea bastant aproximada de la seva importància

Marina Ginestà damunt la terrassa de l'Hotel Colón de Barcelona, juliol 1936.

Marina Ginestà,
amb Mijail Koltsov
i Buenaventura Durruti.

dins el socialisme d'acció i dins el feminisme. Al mateix article s'explica que Marina Ginestà, la miliciana amb fusell damunt l'hotel Colón de Barcelona el juliol de 1936, era néta seva. No cal dir, que posar també aquesta fotografia era imprescindible i que estic molt content que Marina Ginestà entri a formar part, de qualque manera, de la llegenda gabellina, encara que sé que la seva connexió gabellina és indirecta. Poc després d'aquesta fotografia, va ser intèrpret del suposat corresponsal del *Pravda* —i segurament agent d'Stalin— Mijail Koltsov i la podem veure en alguna fotografia al costat de Koltsov i un dels grans mites anarquistes com ho és Buenaventura Durruti.

Chalmeta, per tant, sí té un paper important en la formació del socialisme gabellí i si qualque dia s'estudien les cooperatives gabellines és gairebé segur que es podrà trobar la seva petjada. Per altra banda, està claríssim el seu paper impulsor en la creació del Grup Femení Socialista de Capdepera i, per tant, podem considerar a Micaela Chalmeta com un personatge important en la història de Capdepera.

Ah, també estic molt content de poder posar cara a un altre personatge interessant. Es tracta de Lluçà Pascual Flaquer, el primer gabellí que va

Lluçia Pascual Flaquer.

escriure a *El Obrero Balear* que es va reclamar del socialisme. Després de publicar «*La idea és infinita*», Margalida Flaquer me va fer arribar la seva fotografia i l'he inclosa en aquest llibre, perquè les fotografies són una part important de la nostra memòria.

En conseqüència puc dir que estic molt satisfet d'haver pogut posar cara i ulls a dos personatges importants del socialisme gabellí.

El socialisme a Capdepera té una vessant familiar important. Té a veure amb la condició de classe?

Un dels buits que trob a faltar és un estudi sobre la composició social dels dissidents gabellins, especialment dels socialistes. En un primer moment podríem pensar que es tracta sobretot de classe obrera, però ben mirat no és estrictament així. A més, com es diu a la pregunta, en molts casos es converteix en una «tradició» familiar que ha arribat fins als nostres dies, com es pot comprovar a Capdepera.

Connectant en el començament de la resposta, un dels presidents de l'Agrupació Socialista fou Jaume Al-

zina Sancho, un militar retirat; Antoni J. Massanet Massanet, farer, Ramon Roca, també farer; algun comerciant com el mateix fundador del socialisme gabellí, Miquel Ferrer *Gallu*. Evidentment també hi ha molts obrers, com el mateix Domínguez, molts picapedrers, i, evidentment, petits propietaris, que ho combinen amb fer de jornalers i amb la llata.

Però com deia, cal un estudi més acurat per a poder xerrar-ne amb més propietat.

Vila Roja era catòlica i conservadora i Vilanova protestant i socialista? Es pot afirmar que fa 100 anys les classes socials vivien a determinats espais de Capdepera?

Tenc els meus dubtes, quant a Capdepera, que les coses siguin tan senzilles com per delimitar geogràficament, encara que, evidentment, no

podem descartar que alguna cosa d'això hi hagi. És cert, per exemple, que Vilanova concentra una bona part de les famílies metodistes. Hi ha la capella al carrer Sant Pere, algunes famílies al carrer Baptista... Quant a l'espiritisme, hi ha na Vellea, a Vilanova, però la família Talaia, amb Gori Jaume, s'estableix a Vilaroja.

Ara bé, el fet diferencial quant a la Capdepera dissident, que la distingeix d'altres pobles de la comarca de Llevant i de més enllà, és la immigració, a més de la llata i el canvi social que ella suposava. A la segona meitat del xix la població de Capdepera es dispara, i molta d'aquesta immigració podria ser que s'establís a Vilanova, però per mi l'important és que la immigració ajuda d'una manera determinant a fer de Capdepera una societat bastant diferenciada de la resta de Mallorca. Evidentment que segur que hi ha altres factors que venen de més enrere, però la immigració d'aquesta època sens dubte és una de les peces de l'engranatge que han construït aquesta Capdepera que tant admiram i estimam.

Seria desitjable, per tant, que les darreres onades immigratòries fessin el mateix i es convertissin en un dels ingredients per a un futur millor i més republicà.

Perquè Mn Alcover en aquesta polèmica no atia contra n'Alou, el fill del pastor protestant que la comença?

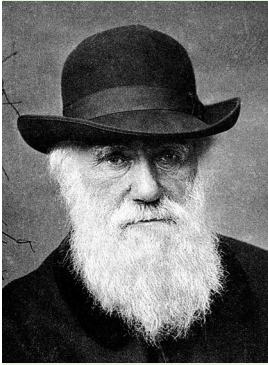
No ho sé, la veritat. Però en tenc una hipòtesi. És la següent: Alcover, com tots sabeu, va ser un gran polemista no només contra els metodistes gabellins, sinó contra qualsevol dissident que posàs en dubte la supremacia del catolicisme, és a dir, els republicans i *rojus* en general. No només mantenia polèmiques, també actuava i pressionava, des del seu càrrec de vicari general del bisbat, per tal que les autoritats del règim posassin a retxa tot aquest personal esvalotador del plàcid galliner que era la societat mallorquina. Quant als metodistes, mai havia parlat amb cap d'ells, no hi havia tengut cap tracte personal.

Això canvia quan el 1907 se'n va Alemanya per tal d'aprendre les darreres pautes científiques de la lingüística romànica. El seu mestre, Schädel, és protestant; el matrimoni que l'acull una temporada a casa seva també ho era. A més, visita les esglésies protestants, escolta els psalms, queda meravellat que Alemanya, un estat confessionalment protestant en aquella època, tractàs tan bé els catòlics i les seves escoles.

Per tant, la hipòtesi és que aquest viatge li va fer canviar la seva opinió sobre les persones de confessió protestant i els deixàs de veure com uns dimonis amb cua. També va haver de reconèixer la gran feinada que va fer Luter amb la seva traducció de la Bíblia, importantíssima en la fixació de la llengua literària, encara que, evidentment, Luter estava equivocat i Alcover seguia pensant que havia fet molt de mal amb la divisió que va provocar.

Amadeu Alou.

Charles Darwin.

Miquel Amer.

És curiós que en aquells moments catòlics i metodistes tenguessin una postura anti-evolucionista?

Sí, a mi me va sorprendre en un primer moment. Després, però, ho veig més normal. Pensa que als Estats Units, per exemple, un tant per cent de la població, que alguns situen al voltant del 40%, que segurament coincideix amb la part més reaccionària, creuen en alguna mena d'intervenció divina en l'evolució biològica del planeta i que un tant per cent d'aquests són creacionistes purs i durs: un *homu* sempre ha estat un *homu*, un lleó sempre ha estat un lleó, un eriçó sempre ha estat un eriçó i un beneit sempre ha estat un beneit. I jo em demanaria: i un milionari sempre ha estat un milionari? I també, com ho fan els déus per a elegir els milionaris que ho són des de l'edat de pedra? Bé, bromes apart, la cosa és seriosa, perquè durant uns segles la Bíblia només es podia interpretar segons els canons establerts per les diverses esglésies i també segons les traduccions que se n'havia fet. I això va marcar les vides de milions de persones obligades a no poder fer les seves pròpies interpretacions d'un llibre que en realitat els deia com havien de viure les seves vides a través d'uns intermediaris que no sempre eren els més adequats.

Però més que això del creacionisme, el que em va sorprendre més va ser que Amadeu Alou citàs, com a font d'autoritat per defensar les seves tesis, a Miquel Amer, un metge i integrista furibund de Manacor que vaig conèixer quan vaig fer la biografia de Joan Alzina i Melis. Aquest *homu* efectivament va escriure el llibre citat per Alou, *Dios y el Cosmos, o sea el ateismo materialista ante las ciencias experimentales*, però també escrivia articles amb títols tan extravagants com «La fisiología y el cosmos» i «La Philoxera social». En fi, sí, em va sorprendre molt que Alou citàs Amer i estic gairebé segur que també va sorprendre als seus contrincants socialistes.

I si va sorprendre a Alcover, presumesc que va ser de manera agradable, perquè Miquel Amer era un dels seus.

Ah, en resum, Alcover i Alou defensaven la mateixa interpretació literal de la Bíblia. Això sens dubte els unia i per això, potser, no polemitzaren entre ells i situava Alou en una posició més que contradictòria, vist des d'avui si més no. Tot això, evidentment, dit de manera provisional a l'espera que puguin sortir nous texts que desmenteixin aquestes afirmacions tal vegada un poc poca soltes per part meva.

Com qualificaries el nivell intel·lectual de la polèmica?

Vist en perspectiva, podríem dir que era un combat desigual, però cadascú sabia jugar les seves cartes.

Alcover, sens dubte, era el més preparat acadèmicament i, a més, tenia temps i era el seu camp, dedicar-se a tasques més intel·lectuals, com ho era això d'escriure tota mena de textos. Per tant, no podem posar en dubte que Alcover era un gran polemista, més enllà de si estaves d'acord amb ell o no.

Per altra banda, Bisbal era sabater i sembla que fins als 19 anys no va aprendre a llegir i escriure. Antoni Maria Alsina tenia un ofici més acostat a l'escriptura, perquè era tipògraf.

Però hem de convenir que «la nit dels proletaris» ha tengut una importància capital en la formació de la classe obrera, nits dedicades a l'estudi i a l'escriptura, que convertiren Bisbal en un dirigent socialista important i a Alsina en director de la publicació més prestigiosa i duradora de l'esquerra mallorquina.

Quant a Alou, la veritat és que no en sé gaire cosa dels seus estudis, però sí que va estudiar art i que va ser un gran fotògraf.

Quant a la qualitat dels seus textos, convid als lectors a llegir-los i a jutjar per ells mateixos, ja que aquesta és la finalitat d'aquest llibre que s'ha publicat.

Explica'ns una mica què és això de «la nit dels proletaris».

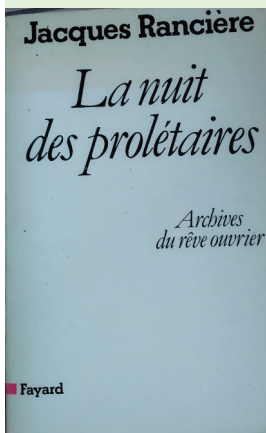
Aquests darrers *mesus* he tengut diverses converses amb l'*amu* en Pere Siurell i en algunes d'elles em fa moltes preguntes. Jo, evidentment, contest tot el que puc i així com puc. Supòs que algunes vegades les meves respostes –entre cervesa i cervesa o entre copa i copa de vi– no acaben de ser del tot clares i satisfactòries i ell un altre dia compareix amb un llibre, un article o el que sigui per tal d'ajudar-me a aclarir les idees.

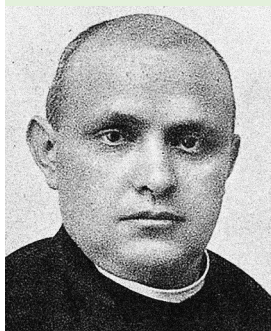
Idò, amb una d'aquestes, va comparèixer amb un llibre titulat precisament *La nuit des prolétaires*, de Jacques Rancière. Es tracta d'un estudi sobre alguns proletaris que, d'una manera o altra participaren en la revolució –o més bé revolucions– de 1848 o, si més no, ajudaren a crear l'ambient necessari per fer-la.

No m'allargaré en parlar del llibre, però sí puc exposar algunes idees que ens ajuden a entendre el que podria haver passat a Capdepera a la segona meitat del xix i la primera meitat del xx.

A vegades, abans que l'acció sindical o política dels proletaris hi ha una decisió personal que passa per aprofitar les hores fosques de la nit per llegir, per escriure, per formar-se... Després, potser, vendran les accions col·lectives, les lluites compartides, les organitzacions, les publicacions... les revolucions, en definitiva, però aquestes nits forgen primer una personalitat individual que pot arribar a diverses formes d'expressió i, a més, fer-ho d'una manera autònoma, sense mestres i sense guies.

Aquesta és una lliçó que hem de tenir present a l'hora d'intentar entendre el desvetllament de la classe obrera i la lluita per la seva pròpia autonomia. «La nit dels proletaris» va ser tota una escola que va donar tota mena de fruits, i el més important de tots, malgrat l'esforç i les dificultats materials, segurament va ser elevar l'autoestima als que varen emprendre aquella travessia cap a la saviesa amb espelmes que il·luminaven la seva taula d'estudi, és a dir, la seva taula de salvació.

Antoni Maria Alcover.

«Si pogués anar en cotxe no seria socialista», diu Mn Alcover en aquesta polèmica. Un pensament conservador que encara és viu a Mallorca. Es podria dir que és el gran intel·lectual conservador del segle XX?

És una obvietat dir que Antoni Maria Alcover és un dels grans homes de la cultura catalana, tant de Mallorca com de tot Catalunya. Sense ell res no seria igual i segurament ara mateix tendríem dificultats per poder fer aquesta entrevista en català. La llengua catalana no hauria arribat a les cotes de modernitat sense la intervenció d'Alcover i del seu deixeble Francesc de B. Moll, tan important, com a mínim, com el mateix Alcover.

Dit això, també és cert que les postures intransigents en política i religió enterboliren la visió del personatge que en tenien les persones que no combregaven amb les seves a vegades perilloses elucubracions.

En posaré un exemple que surt de rampellada al llibre: mentre es reunia amb les autoritats per tal de conspirar per fer tancar la capella metodista de Capdepera, també organitzava reunions a les rectories per a iniciar les tasques per a la confecció del Diccionari i seguia recollint rondalles. No cal dir que només es trobava amb la part més dretana de la societat, especialment en aquest primer moment. Quant a Capdepera, els seus principals col·laboradors eren tradicionalistes, alguns d'ells molt polititzats i intransigents. Res de metodistes, res de republicans.

Això amb el temps anirà variant, però en els moments inicials podem dir *grosso modo* que la recollida de materials era cosa de capellans i integristes en general.

Per tant, podríem arribar a pensar que les seves postures «polítiques» allunyaven el republicanisme i l'incipient socialisme de la llengua i la cultura catalanes, en mans de personatges tan estrambòtics com Alcover. Sabem que això no era realment així i que, com a mínim des dels estudis de Josep Termes, coneixem que el catalanisme tenia unes àmplies arrels populars i republicanes que poc o res tenien a veure amb Alcover, però això no lleva que aquesta altra percepció existís.

Ara bé, Alcover és Alcover, i una cosa no lleva l'altra: sí, és un dels grans, sense cap dubte.

A més, l'*amu* en *llucià rinyon* se'n riuria de la divisió entre conservadors i progressistes i jo mateix he de confessar que me fa enveja la seva clarividència, perquè veig que encara segueix amb la confusió. Ara bé, potser tampoc és una gran contradicció admirar Alcover per algunes coses i sentir fastic per unes altres. Per bé o per mal, tots tenim llums i ombres, començant per mi mateix.

Perdona, però per acabar d'arrodonir aquesta resposta no puc evitar d'auto-citar-me i ho faig amb el final d'un text que vaig escriure no fa molt sobre Gary Snyder i que pens que explica clarament aquesta «confusió» entre «progressista» i «conservador»:

«És per això que una cosa tan senzilla com parlar català és embarcar-se en el corrent aeri que puja cap a les muntanyes de la ment i es converteix en un acte simultani de conservació i de revolució». Uf.

Els centres obrers, el 1er de maig, ... el socialisme també tenia litúrgies a l'estil religiós?

En molts d'aspectes, crec que ja ho he dit en alguna ocasió, la manifestació del 1r de Maig tenia alguna cosa de commemoració religiosa, com una espècie de processó. És més, algunes de les publicacions també esdevien com una mena de catecisme que copiava els que feien les institucions religioses, el mateix passava amb el teatre i amb la literatura obrera, si més no algunes vegades.

Sí, algunes de les simbologies de les organitzacions obreres copiaven, o mimetitzaven, les litúrgies religioses o, més bé, les re-semantitzaven. Cal dir també, que això no és nou, i que les mateixes litúrgies catòliques són còpies de d'altres d'anteriors, que fins i tot arriben a la nit del temps.

No puc deixar de pensar en texts com el de Manuel Delgado: «La intuición de que las posturas iconoclastas eran religiosas no solo en su raíz última, sino incluso en su propia forma ha sido muy reiterada, precisamente para subrayar su condición absurda e inútil...». Potser aquestes frases estan fora de context, però no he pogut evitar recordar-les quan m'has fet aquesta pregunta.

La frase de Mascaró: «L'Etern i l'Infinit del poeta no són l'etern i l'infinit del matemàtic». Al final la solució és la poesia?

Pot semblar una collonada, com les moltes que es diuen, o que dic jo mateix, sense anar més enfora, però sens dubte la poesia és una solució universal per interpretar la realitat i, a més, per intentar canviar-la sense armes de foc. En la poesia hi ha les claus per a entendre la humanitat i hi ha les respostes, sempre provisionals, que perseguim des de temps immemorials. La revolució espiritual que necessita la humanitat vendrà de la poesia, la qual omple el buit que sacseja els *hominis* i les dones i els produeix aquesta sensació eterna d'insatisfacció. Aquesta frase de Joan Mascaró pot ser un bon començament per a la reflexió universal que ens cal per a trobar Ítaca dins els cor de cadascú de *noltrus*, sense malediccions ni amenaces i amb mirada llarga cap a l'infinit dels matemàtics i dels poetes.

Joan Mascaró.

Creus que els líders socialistes de fa un segle estaven més preparats intel·lectualment que els d'ara?

Sens dubte es fa molt complicat comparar persones que han viscut en contexts molt diferents. Durant la República i abans, molts dels dirigents socialistes, especialment els locals, eren autodidactes, producte, com deia abans, de «la nit dels proletaris». En canvi, els d'ara, tots tenen

carreres universitàries i títols, autèntics o falsos, que els avalen acadèmicament.

Jo ho plantejaria d'una altra manera, i posaria el focus en l'honestedat. Per fer això me vaig inventar, en alguns dels meus articles, allò de socialistes i «socialistes», perquè me resistia a posar dins el mateix sac els socialistes que es jugaren la pell per la república i aquells altres que han venut la pell per la monarquia autoritària que ens desgoverna i s'han posat, amb massa entusiasme, al costat de la repressió monàrquica contra els republicans. Incomprensible? Potser sí, però cert.

És aquí que hi veig la gran diferència entre una època i l'altra: en el grau de compromís sincer del socialisme per a produir canvis a favor de les classes subalternes. En el d'abans n'hi veia; en el d'ara, en el «socialisme» que en dic jo, gens ni mica. A l'article «Pablo Iglesias, a la presó?» explico per què ho veig així. Ah, i sens dubte, el paradigma d'aquest «socialisme» deshonest fins a un grau insuportable és Felipe González. Després d'ell, res del que faci el «socialisme» per a apuntalar el règim monàrquic, corrupte, violent i putrefacte, ens pot sorprendre.

Ara ja com a historiador, i amb un segle de perspectiva sobre aquesta polèmica, ens agradaria saber la teva opinió sobre com han evolucionat les ideologies al llarg del segle XX, si encara és útil o correcte parlar de dreta-esquerra, si estam realment en el final de les ideologies, si el neoliberalisme ha copat tot l'espectre o si realment l'evolució del socialisme cap a l'economia verda, cooperativa, renda bàsica etc., és ara mateix un pensament marginal...

Aquesta pregunta m'agradaria que la contestàs l'*amu* en *llucià rinyon*, en un dels seus textos, breus però molt contundents. Però, com que ara no és aquí, m'hauré d'arriscar i dir la meva, d'opinió, amb el risc que això suposa, perquè, cal dir-ho, la meva preparació *intel·lectual* és molt minsa com per poder tenir una visió clarivident i encertada. A més, com podeu suposar, no me queda més remei que contestar des de les meves pròpies manies i percepcions, molt subjectives com pots suposar.

Definiria, amb pinzell gruixat, l'evolució del pensament polític i en faria un tall en quan es pensava que l'acció política podia canviar el món i en quan es va deixar de creure que això fos possible. El socialisme va ser una espurna que, efectivament, va fer creure a mitja humanitat que el món podia canviar a favor d'una societat més tolerant i més igualitària, igualitària en el sentit profund de la igualtat d'oportunitats. Acceptar caminar cap a la igualtat d'oportunitats suposava emprendre un camí no recorregut mai fins ara, suposava canviar el sentit de la família, de la sexualitat, de les lleis, de la propietat... Sembla que els humans no estaven preparats per aquest tipus de revolució i, a més, es va donar la paradoxa que el triomf de la revolució soviètica va escapar i esclafar la marxa cap

aquest nou paradigma i va ensorrar el socialisme. Bé, són coses que segurament faran riure molt als historiadors extraterrestres que estudiïn la nostra evolució i els *nostrus* intents inútils, fins ara, d'escapar d'aquest malson que es diu capitalisme.

Bé, tornant a la terra, te diria que sí, que crec que encara té sentit parlar de dreta i esquerra. Que, des del meu punt de vista, tot això –fins i tot en el dia a dia, mentre esperam que s'obrin les portes del paradís– té molt de sentit i que val la pena, malgrat els innegables *fracassus*, tornar a presentar batalla al capitalisme des de les barricades poètiques. Perquè el capitalisme no és tan triomfant com sembla i també caurà si troba enfront seu una alternativa integral.

Ara bé, l'esquerra ha d'aprendre que les seves «utopies» poden arribar a ser tan criminals com les «realitats» de la dreta. És una lliçó que hem d'aprendre i n'hem d'extreure conseqüències clares que es puguin explicar abans d'emprendre noves aventures utòpiques.

I per acabar, vist tot el succeït al segle xx, hi ha autors que assenyalen que des d'Ulisses «la pau és una excepció i que la llei és la guerra». Què en penses? Hem viscut el parèntesi de pau més llarg de la història? està a punt d'acabar-se? Es poden repetir fenòmens semblants d'ara fa un segle?

La mala notícia és que els fenòmens guerrers i destructius no s'han aturat mai. Pensa que el període que va de la segona guerra mundial al 1989 es va dir «guerra freda», però no ho va ser, de freda, sinó al contrari, va ser ben calenta. No cal fer un repàs exhaustiu al món per adonar-se. I després del 1989 la cosa va continuar, i fins ara.

És cert que també hi ha guerres diferents, adaptades a la tecnologia, però que són capaces de produir tant de mal com les guerres clàssiques.

Sense anar més enfora, l'enfrontament entre l'Espanya monàrquica i la Catalunya republicana és una guerra amb totes les lletres. Amb presoners, hostatges, atacs indiscriminats, violència policial i judicial, setge econòmic... Tot això produeix un estrès a la societat que, vulguis no vulguis, tindrà les seves conseqüències.

Quan sotmets una societat a una prova d'estrès com aquesta al llarg de tant de temps, la cosa no pot acabar bé.

Continuant amb aquest exemple, només la democràcia podria aturar els anhels colonials i destructius de l'Estat, però una democràcia necessita, en primer lloc, ciutadans que acceptin els valors democràtics i els apliquin en les seves vides. No veig que aquests valors impregnin la societat espanyola, sinó al contrari, els valors emergents, que es veuen tant a la superfície com al *deep state*, són els autoritaris. Si arribàssim a la conclusió que aquest fenomen espanyol no és estrictament local, sinó global, hauríem de convenir que les llavors de la guerra estan germinant per tot el planeta.

La democràcia en persona.

El llenguatge bèl·lic que gasta l'Estat, el règim monàrquic i els seus mitjans de comunicació, no fa presagiar res de bo... i les notícies que ens arriben d'altres bandes del planeta no són millors, sinó que ens demostren que els humans han declarat la guerra al planeta i s'han declarat la guerra entre ells.

No puc deixar de recordar algunes idees expressades per l'arqueòleg Eudald Carbonell, que ja fa uns anys deia que l'evolució humana i tecnològica ens podria portar al paradís, però que en realitat ens portava a la destrucció, que si no es feia ràpidament un pas més cap a l'entesa global i començàvem a actuar com una espècie i no com a individus animals, la cosa podria acabar molt malament.

De moment, sembla que no li hem fet molt de cas.

Però també hem de convenir que sempre es veuen brots verds ben al mig del desert.

Els haurem de regar convenientment i ens haurem de preparar mentalment per a iniciar aquest viatge imprescindible cap a la pressa de consciència mundial, que és l'únic que pot salvar aquest planeta que, de moment, és l'únic que tenim. I aprendre que precisament la diversitat biològica i cultural és la seva gran riquesa. Gestionar aquesta gran diversitat des de paràmetres democràtics és més complicat que fer-ho des de l'autoritarisme, però la l'autoritarisme ens ha portat fins al penya-segat on, allà baix, al fons, es veu la destrucció de la humanitat i de tot el planeta amb ella.

Per tant, encara que sigui més complicat de gestionar, només ens queda, com a darrer recurs, donar una oportunitat a la democràcia i als seus valors que, com la poesia, també poden ser universals.

La tertúlia no s'acaba mai,... les bones converses deriven en nous interrogants, nous emplaçaments i noves perspectives. Les hores passen i els arguments s'esbranquen i deriven en altres tan interessants com els que aquí hem reflectit. Ja he dit que en Miquel és un gran conversador. Aquí posam un punt-i-seguit i ens emplaçam a altres currolles i maldecaps que sense ser productius alegren la vida, eixamplen el cor, fan pensar i, per tant, enriqueixen l'esperit. És obvi recomanar-vos la lectura del llibre per saber una mica més de Capdepera i de nosaltres *mateixus*. Moltíssimes gràcies, Miquel!

Entrevistador i entrevistat després d'un dinar poètic i pantagruèlic a Son Jaumell que encara ningú no sap qui ha pagat.

Presentació del llibre
*Mossèn Alcover, els metodistes
 i els socialistes de Capdepera...*

Cap Vermell presentà, a Can Patilla, el seu darrer projecte editorial

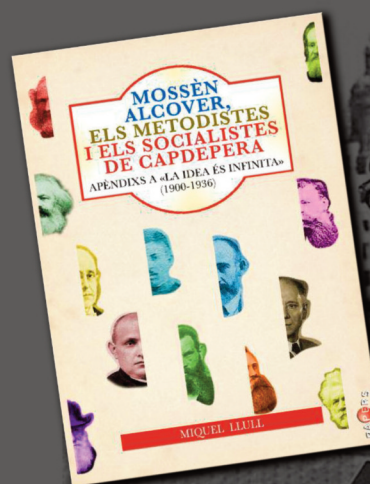
Dissabte, 23 de novembre, va tenir lloc (entre cervesa i cervesa) la presentació del darrer llibre coeditat per Documenta Balear i Cap Vermell, *Mossèn Alcover, els metodistes i els socialistes de Capdepera*. El llibre escrit per Miquel Llull, es presenta com un apèndix al llibre «*La idea és infinita*». *El socialisme a Capdepera (1900-1936)* del mateix autor.

En aquesta obra es recull la polèmica sobre Déu i la ciència que sostingueren dos socialistes de l'època, en Llorenç Bisbal i n'Antoni Maria Alsina amb Amadeu Alou, fill del fundador del metodisme a Capdepera. Discussió a la qual s'incorporà mossèn Antoni M. Alcover, que n'incrementà el to, amb les seves invectives, en què mostra la seva cara més radical i intransigent.

La presentació es va dur a terme al bar Can Patilla, a càrrec de Josep Terrassa *de na Maians*, Pere Joan Tous *Siurell* i Miquel Llull *Recreo*. A *Cap Vermell* hi trobareu les seves interessants intervencions.

En acabar la presentació, en Miquel Llull signà els llibres i Biel Barona va «pinxar» un poc de música per a gaudi dels assistents que ompliren el local.

Aquest treball fa referència a la polèmica sobre déu i la ciència que sostingueren dos socialistes, Llorenç Bisbal i Antoni Maria Alsina, amb Amadeu Alou, fill del fundador del metodisme a Capdepera. La irrupció de mossèn Alcover en la polèmica, hi posa un punt d'exotisme i eleva el to de tot plegat a nivells molt alts, sobretot en la tria dels insults personals.

L'associació cultural Cap Vermell es complau a convidar-vos a la presentació del llibre

"Mossèn Alcover, els metodistes i els socialistes de Capdepera.
Apèndix a "La idea és infinita (1900-1936)"
de Miquel Llull.

L'acte tindrà lloc dissabte dia 23 de novembre a les 19.30h de 2019 a Can Patilla entre cervesa i cervesa

PVP: 15€, el dia de la presentació 10€.

Publicat a *Cap Vermell*,
 29 novembre 2019.

Mossèn Alcover i els socialistes gabellins

Reflexió sobre el llibre d'en Miquel Flaquer *Llull Recreo*

Josep Terrassa

L'infatigable company i amic Miquel Flaquer *Llull* presentava, el dissabte 23 de novembre, el llibre on recull i contextualitza les cartes que es creuaren els gabellins Amadeu Alou i Antoni Maria Alzina amb dos alts representants de l'activisme polític i religiós de Mallorca: Llorenç Bisbal, sindicalista i principal dirigent del socialisme illenc, i Antoni Maria Alcover, antic Vicari General de la Diòcesi.

En aquell debat d'altura realitzat l'any 1911 es parla de Déu, de religió, de política i de ciència. Tant pel tema com pels personatges era una discussió genuïnament gabellina, és a dir, que l'únic poble de Mallorca on aquell debat tenia sentit era a Capdepera.

Aleshores l'Església controlava el discurs públic i passava pel sedàs de la moral catòlica el comportament de la ciutadania. Llavors la vida espiritual interessava tant com la material i l'Església aprofitava aquella necessitat de Déu per a fer-se valer. En el moment de la polèmica l'Església local tenia assumit que la unitat religiosa s'havia trencat i que calia preservar la bona convivència. Aquesta podia ser la raó per la qual Alcover no va voler polemitzar amb el metodista Alou.

Tant Alou (24 anys) com Alzina (30 anys i aleshores resident a Barcelona) eren fills d'aquella generació de gabellins que havien trencat amb la unitat catòlica. Aquell any de 1911 agafaven el relleu generacional manifestant públicament la seva dissidència.

La constitució de 1869 legalitzà, per primera vegada, la llibertat de culte i de pensament i concedia el dret a vot i a la participació política a tots els homes. L'any següent en els jutjats municipals s'obria un registre civil per a naixements, matrimonis i defuncions; un control que fins llavors havia estat únicament en mans de l'Església. Amb aquelles mesures governatives s'obria pas la formació d'una societat civil més lliure i respectuosa amb la diversitat política i religiosa.

La següent etapa, la Restauració borbònica, començà l'any 1876 amb la redacció d'una nova constitució. Entre 1876 i 1923 l'Església treballà incansablement per recuperar i enfortir la unitat religiosa i política. És en aquell context de lluita aferrissada per controlar el discurs públic que té

lloc la polèmica que recull el llibre d'en Miquel. En el debat s'exposa amb total claredat els desencontres entre els quatre personatges. Alcover, en nom de l'Església, defensa la postura més reaccionària: l'integrisme; partidari de la unitat absoluta i de la preeminència de la religió sobre la política; recomana *donar bastó*. Alou afirma que no és necessari negar a Déu per a ser socialista i, com a metodista, assegura que la religió és allò que dona sentit a la vida. Bisbal defensa una postura molt semblant a la dels nostres espiritistes, afirmant que la seva ideologia no es basa en la fe sinó en el dubte; d'aquí que fos partidari de separar religió i política. Alzina és el més ferm defensor de la lluita política, imprescindible per a canviar la societat i millorar-la; no estava disposat a permetre que la religió catòlica s'immiscís en la política; era un abrandat anticlerical. Alou, Bisbal i Alzina defensaven tres maneres ben diferents de viure la política, però alhora eren capaços de conviure dins el socialisme.

En els darrers anys la política espanyola ha tornat molt reaccionària i les onades que ens arriben duen la marca de l'integrisme. Allò que s'autoanomena constitucionalisme no pretén altra cosa que aixecar la bandera de la unitat política i territorial, dimonitzant a tots aquells que no pensen de la mateixa manera; quan són més constitucionals que ells perquè no discriminen per qüestions ideològiques. Hem tornat cent cinquanta anys enrere. Per entendre que allò que pretenen els reaccionaris és una barbaritat, provocant dolor innecessàriament i obrint ferides males de curar, no hi ha res millor que repassar la història viscuda i avaluar les raons que ens han portat fins aquí.

La realitat juga en contra dels reaccionaris, d'aquí la seva visceralitat. Unes dades sobre els casaments realitzats a Capdepera l'any 2017 són prou il·lustratives de per on va la societat actual. Dit any varen contreure matrimoni seixanta parelles, de les quals cinquanta-dues ho feren únicament per la via civil i vuit per la religiosa. Entre les cent vint persones casades hi havia representants de desset nacionalitats: denou eren europeus no espanyols, deu americans i dos africans. En un món tan globalitzat les velles quimeres unitàries no tenen sentit; el repte és un altre: assumir i integrar tota aquella gent que any rere any arriba per a quedar-se.

Miquel Llull i la tasca de l'historiador

Pere Joan i Tous

En Miquel m'ha demanat de participar amb uns comentaris en aquesta presentació del seu darrer llibre, que ens ofereix com un suplement documental al seu estudi sobre la història del socialisme a Capdepera fins a la Guerra Civil, un estudi magnífic i rigorós que, segons en David Ginard, resultava ser «la primera monografia científica sobre el socialisme en un poble de Mallorca».

Ho faig amb molt de gust, però –més que comentar aquesta nova documentació, això ja ho ha fet amb el seu profund coneixement de la història local en Josep Terrassa, el sènior indiscutible dels estudis històrics gabellins– me permetreu que jo aprofiti aquesta avinentesa per esbossar una *laudatio* d'en Miquel Llull.

Dins el món real és bibliotecari a Palma i dins el món imaginari, en certa manera molt més real que el món real, té al seu càrrec la biblioteca del Golea, que ell mateix va crear, pensant que «Capdepera no és el centre del món; però ho podria ser».

En Miquel és un lletraferit i, doncs, no tant sols una persona culta, aficionada a llegir i escriure, sinó també, com diu el diccionari *sub voce*: «lletraferit»: «un amant de conrear les lletres». És a dir, una persona que sent amor per la paraula escrita i que per això mateix la cultiva, com si fos la terra, perquè doni fruits.

És poeta i traductor de poesia. Fa poc, per exemple, va traduir al català alguns poemes emblemàtics de Federico García Lorca, sense cap mena de dubte un dels poetes més difícils de traduir de la literatura espanyola. I d'aquest grandíssim repte de re-creació poètica, en Miquel n'ha sortit victoriós.

Tots coneixem també en Miquel Llull com assagista de la revista *Cap Vermell* i, aleshores, el coneixem com home de combat, un combat intel·lectual i, si més no, ideològic, un combat que lliura sempre amb la fermesa de les seves conviccions. Unes conviccions republicanes arrelades dins la tradició socialista, unes conviccions que postulen la raó de ser, històrica i cultural, dels Països Catalans i que el porten a dur, vagi on vagi, aquest llaç groc reivindicatiu i solidari.

Avui vespre, emperò, vos voldria parlar d'en Miquel com a historiador. Ho és de formació i per vocació: un historiador que amb massa modèstia es diu «cronista», però, des d'una perspectiva estrictament acadèmica, caldria qualificar-lo sobre tot com un historiador de les idees polítiques, particularment interessat per les relacions de poder i l'antropologia cultural de col·lectivitats com la gabellina, ancestralment perifèrica.

Això, és clar, si deixam a part, el seu *opus eximium* sobre el psiquiatre Joan Alzina i Melis, un llibre que necessitaria una presentació específica.

Ara bé, si hagués de quintaessenciar el seu treball d'historiador ho faria dient: En Miquel Llull escriu sobre el present des del passat i sobre el passat des del present.

Per això exigeix de nosaltres que mirem el nostre present des del passat, des d'aquella mirada utòpica, centenars de mirades, que ens interpel·len en la portada del seu llibre sobre el socialisme a Capdepera, per preguntar-nos: Què queda d'aquell Primer de Maig de 1932, què s'ha fet d'aquella «idea infinita»?

El rigor historiogràfic d'en Miquel es nodreix precisament d'aquesta empatia utòpica que reclaman als passats irredempts, segons Walter Benjamin.

Aquest filòsof alemany, d'origen jueu, un dels més grans pensadors europeus del segle XX, ho va deixar escrit dins les seves *Tesis sobre el concepte d'història*, on va sintetitzar la seva concepció de la tasca d'historiador.

Cal recordar que ho va fer en un moment crucial del seu exili francès, perseguit per la Gestapo, a punt de passar a Portugal a través de l'Espanya franquista. És sabut que la Guardia Civil el va aturar al passatge de la frontera franco-espanyola, a Port Bou, i que Walter Benjamin s'hi suïcidà el 1940, conscient del destí que com a jueu i antifeixista li tenia reservat l'estat hitlerià.

Doncs, en aquells dies decisius i dins uns apunts que varen resultar ser el seu testament filosòfic, Walter Benjamin definia així la tasca de l'historiador: Rememorar el que va ser derrotat, oblidat, reprimat i esborrat de les pàgines de la història escrita pels vencedors. Recuperar de l'oblit el que segueix esperant ser revelat i, per tant, ser redimit. I aquesta redempció del passat, alhora alliberat de les mans dels vencedors, implica la seva transformació, és a dir, la seva actualització, el que pugui interpel·lar el nostre present.

I en Miquel ho fa. Recupera de l'oblit biografies gabellines, ens recorda que un dia, fa molt de temps, hi va haver a Capdepera un socialisme que mereixia de veres aquesta denominació, ens recorda que aquí, en aquests mateixos carrers i cases hi havia desenes, centenars de cors que creien que la idea era infinita. A alguns els mataren, molts varen ésser torturats i empresonats i molts altres es varen haver d'exiliar anys i més anys. No tots tornaren.

Em permetreu un petit excurs polèmic: Avui en dia, encara hi ha un carrer major a nom de Leonor Servera, per haver fet la caritat amb un esperit arquetípicament nacional-catòlic i gràcies a la fortuna xopa de sang, corrupció i traïcions que el seu marit, un personatge sinistre, havia acumulat sense cap mena de moralitat. Que jo sàpiga, emperò, cap placa, cap carrer recorda el nom dels gabellins i gabellines que foren víctimes del feixisme *ex more hispanorum* i, en última instància, víctimes dels oligarques colpistes com fou en Joan March.

Tanco aquest excurs intempestiu i torno a parlar d'en Miquel. Abans el citava com a bibliotecari del Golea, recordant el seu aforisme: «Capdepera no és el centre del món, però ho podria ser.»

Per això mateix en Miquel, quan pensa i treballa la història de Capdepera, tampoc separa allò petit d'allò gran, allò local d'allò universal, el metodisme gabellí del pensament subaltern, na Maria Vaquer i na Magdalena Coll del feminisme espanyol dels anys trenta, n'Antoni Maria Alsina i n'Antoni Domínguez de la llarga nit dels proletaris arreu del món.

Ara bé, hi ha una altra correspondència entre en Miquel i en Walter Benjamin que voldria ressaltar.

Si per Walter Benjamin pensar la història dels vençuts, allò que ell denominava la «desferra», era donar actualitat a allò que en el passat va ésser derrotat, però que hagués pogut engendrar futur, calia tenir sempre en compte la significació de la cultura com a cultura dels dominadors, però també com a possibilitat oberta als dominats de subvertir l'ordre hegemònic.

Per això mateix, en Miquel, d'un llibre a l'altre, vol salvar de l'oblit els textos gabellins d'aquella batalla llavors perduda, de documentar-la extensament, de reivindicar la seva memòria i de configurar així el que hauria de ser la nostra memòria cultural gabellina. I ho fa no pas tan sols per deure de memòria, sinó perquè encara, dins aquests textos, hi batega el cor del futur, el seu i el nostre, el temps d'ara i la utopia.

A més hi ha aquella afirmació essencial de Walter Benjamin que també serveix per a caracteritzar la tasca d'en Miquel: la importància de la imatge com a una mena de fulguració de l'ahir dins l'avui. Benjamin ho pensava com una «descarrega» del passat dins el *Jetztzeit*, dins el «present», com un punt on s'articulen la memòria i l'acció, la memòria i la utopia, la memòria i el desig.

Per en Miquel, la imatge gabellina on convergeixen història i utopia, és, precisament, aquella fotografia emblemàtica, la del Primer de Maig de 1932 a Capdepera. En Miquel la va escollir, la va salvar del *continuum* suposadament irreversible de la història, per fer-la portada de *La idea és infinita*.

Mirant-la podem entendre el que Walter Benjamin volia dir quan parlava de la fulguració del passat dins l'avui, de les imatges com *Denkbilder*, imatges-idea, i com *Wunschbilder*, imatges-desig.

Contemplant aquesta fotografia, colpits i corpresos per la seva fulguració auràtica, podem entendre el compromís de Miquel Llull, com a historiador, la seva voluntat de servir aquest poble, i –si voleu– el seu missatge:

La darrera paraula encara no està dita, la darrera batalla encara no està lliurada. Cal desmuntar-ho tot una altra vegada, cal remuntar-ho tot de ben nou. Ens pertoca tornar-ho a fer.

Capdepera, 1r de Maig de 1932.

Els somnis de la deessa blanca

Miquel Llull

Bibliotecari del Golea

Unes paraules prèvies

Vaig explicar, en primer lloc, que no sé improvisar i per això duia un text escrit. Malgrat tot, volia fer una primera part d'agraïments o d'explicacions d'una manera més espontània. Segurament, però, no vaig dir tot el que pensava que havia de dir.

En tot cas, aquestes són algunes de les coses que vaig expressar o que havia d'haver expressat:

Un agraïment a la Tertúlia Gabellina i Oriental, presidida per l'*amu* Antoni Coix, per moltes coses, però especialment perquè des de la taula de la finestra de Can Patilla han sortit moltes de les idees que després s'han convertit en articles o llibres. Talment és el cas d'aquest llibre que avui es presenta.

Agrair a Jaume Fuster les correccions dels meus texts, però especialment la translació a l'ortografia moderna dels escrits de mossèn Alcover que s'inclouen en aquest llibre.

Quant a la doble dedicatòria que encapçala el llibre, des del minut zero vaig pensar amb una dedicatòria a Joan March Noguera. Volia dir que tenia moltes raons per fer-ho, però, si no ho record malament, vaig dir senzillament que l'estim.

Josep-Lluís Carod-Rovira havia de col·laborar amb un text, però finalment no va poder ser. I per això, entre altres coses, la seva inclusió a la dedicatòria.

També vaig donar les gràcies al *Cap Vermell*, perquè si hem pogut culminar moltes iniciatives editorials, ha estat gràcies a la seva ja llarga existència.

I, evidentment, un agraïment a les dues persones que m'havien precedit en la presentació.

En primer lloc, Josep Terrassa, del qual vaig dir que formava part del trident de *Cap Vermell*, juntament amb Joan Rai i Jaume Fuster. Els tres són els responsables que persones com jo, poguem seguir connectades a Capdepera i a tot allò que representa.

També a Pere Joan i Tous, *Siurell*, que ens ajuda a tenir una visió més internacional de tota la nostra petita història local. Ell ha fet vida acadèmica a Alemanya, de professor de literatures romàniques, i estaria molt bé que qualche dia ens contàs tota aquesta aventura en primera persona.

Finalment, vaig explicar que com que el llibre era un apèndix a *La idea és infinita*, havia volgut posar la mateixa bandera roja que havia presidit la primera presentació al Teatre de Capdepera el 2016. També vaig dir que en volia posar una altra de republicana, però que havia arribat a la conclusió que la roja també ho era, de republicana.

I després, ja sí, vaig començar a llegir.

Una vegada més som aquí per presentar un altre llibre i, com no pot ser d'una altra manera, segurament repetiré algunes de les coses que sempre dic. Perquè, en realitat sempre feim i deim el mateix. Donam voltes concèntriques al que alguns en diuen la nostra vida, que no és altra cosa que una repetició constant de tòpics que ens abriguen de la intempèrie davant la crua «realitat» que, per cert, no molts de pics ens acosta a la «veritat».

Sense un ordre concret vos aniré parlant sobre els quatre apartats d'aquest llibre i, finalment, en faré una reflexió general i vos contaré el que he sentit mentre el confeccionava i, també, com el veig ara, des de la distància que em dóna els molts *mesus* que fa que el vaig acabar. Per tant, potser faré una cosa poc habitual en les presentacions de llibres i en faré una crítica gairebé sincera, tant del llibre com del seu autor, un personatge que, com deia aquell, va i ve de Ciutat empenyant amb la punyetera U.

Una de les coses que més me va impressionar quan vaig fer *La Idea és infinita* va ser poder posar noms i llinatges a alguna de les fotografies on hi sortien persones relacionades amb el socialisme gabellí. No cal dir que la més important per mi, va ser la del 1r de Maig de 1932, on, entre molta gent, hi sortien els meus pares, en Climent i na Margalida, a més dels meus padrins, Joan Blai i Miquel Llull. Posar noms a totes aquelles persones va ser una tasca que ja de per si justificava la publicació d'aquell llibre. No cal dir que sense l'*amu* en Jaume Mengol o na Maria Rigus tot això hauria estat impossible. La seva bona memòria, la seva bona predisposició i la seva consciència de la importància que tenia identificar el màxim número de persones possibles, va fer que aquest llibre agafés una dimensió humana que va molt més enllà del socialisme i també de les meves curolles històriques, i converteix el volum, *La Idea és infinita*, en un monument a la memòria i també, i especialment, en un monument a l'amor.

Ara gràcies, a Margalida Flaquer i a Mateu Bessó hem pogut posar cara a la primera persona que públicament i per escrit es va declarar del socialisme el 1909 a les pàgines d'*El Obrero Balear* que, com tots sabeu, era l'òrgan d'expressió del Partit Socialista entre 1900 i 1936. Aquesta persona era Lluçia Pascual, del qual no en sabem moltes coses, però sí que era una persona compromesa amb la Idea i també que va arribar a tenir algun càrrec relacionat amb el moviment obrer local, ja que va ser president del sindicat d'oficis varis El Renacimiento Obrero.

Tant a *El metodisme a Capdepera* com a *La Idea és infinita*, vaig parlar de Micaela Chalmeta, més coneguda amb el seu pseudònim d'Amparo Martí i que segons la premsa catòlica era «veya, lletja, morena, no gaire ben gerbada». Sabíem que havia vingut a Capdepera perquè els articles de Magdalena Coll Alou així ho indicaven, però no li coneixíem la cara perquè en aquell moment no vàrem trobar cap fotografia. Malgrat tot, sabem que la metodista i socialista Magdalena Coll la veia d'aquesta altra manera: «que sin un lujoso vestido que adorne su cuerpo, sin un lujoso sombrero que adorne su cabeza, sin perlas ni diamantes que adornen sus dedos, es digna del aprecio superior que ser viviente le pueda tener».

Ara incorporam la crònica publicada a *El Obrero Balear* sobre la seva visita a Capdepera, juntament amb un altre personatge important del socialisme, que no és altre que Toribio Reoyo, un dels fundadors de la UGT.

Juntament amb la fotografia de Chalmeta, reproduïm l'article que l'acompanya que va escriure Ivan Miró, perquè ens ajuda a entendre encara més la importància d'aquesta dona dins el món cooperativista socialista i també dins del feminisme. A Capdepera, no cal dir que tant una cosa com l'altra varen tenir molt de predicament i això explica de manera més clara que Chalmeta arribàs fins aquesta punta de món a compartir experiències i animar a l'auto-organització, la qual cosa va culminar en la creació del Grup Femení Socialista, segurament el més important en la història del socialisme mallorquí.

A més, es dona la casualitat que amb Chalmeta es va encetar tota una nissaga d'*homus* i dones lluitadores i antifeixistes. Ho entenem encara més quan sabem que Marina Ginestà, aquella miliciana de desset anys fotografiada el 21 de juliol de 1936 damunt la terrassa de l'hotel Colón de Barcelona pel fotògraf alemany Hans Gutmann, no és altra que una de les nétes de Micaela Chalmeta i és, per tant, néta de sindicalistes i filla de sindicalistes. I per mostrar aquesta continuïtat que els joves a vegades donen a les lluites llibertàries, en el llibre hi reproduïm aquesta mítica fotografia com a símbol de les baules que necessitam en aquests temps tan *foscus* i tan necessitats de solidaritat republicana i antirepressiva.

Un altre dels apèndixs del llibre, és sobre una polèmica que varen mantenir dos escriptors i militants socialistes gabellins, Bartomeu Gili *Buuc* i Antoni Domínguez Moll. A *La Idea és infinita* ja se'n parla, com heu pogut comprovar els que haveu consultat el llibre. Allà em queixava que la dreta no escrivia tant com l'esquerra, que la dreta tenia altres «maneres» per a incidir en el pensament i en el vot de la gent, i que aquestes «maneres» tant podien ser maneres «legals» com «il·legals».

Per això, quan vaig trobar aquest article, segurament de la mà de l'*amu* Antoni Coix, vaig pensar que l'havia d'incloure en aquest llibre. No calia perdre l'oportunitat d'escoltar una veu dretana en forma de lletres impre-

ses i no amb aquelles altres «maneres» de les quals vos parlava, més bé vos insinuava, encara que tots sabeu el que vull dir.

Gili i Domínguez foren dos titans socialistes i republicans lluitant contra el caciquisme i contra les idees retrògrades dels monàrquics, en aquella Capdepera republicana que no era gens idíl·lica, sinó més aviat tot el contrari. Eren dos titans a vegades solitaris, que moriren assassinats per les tropes a Menorca el 1939 i la seva escriptura, els seus articles contra el caciquisme i contra el capitalisme, segur que hi varen tenir molt a veure.

Molts de *voltrus* m'heu sentit parlar múltiples vegades de Domínguez i esper, encara que no puc prometre que sigui molt aviat, que en parlaré d'una manera encara molt més extensa i, a més, el que és molt més important encara, podreu escoltar la pròpia veu de Domínguez talment com si ens trobàssim en una d'aquestes sessions espiritistes que tant ens agraden a Capdepera i que tanta poesia ens fan escriure tractant de comunicar-nos amb el més enllà sigui on sigui.

Però bé, potser el plat fort del llibre sigui la sèrie d'articles al voltant de déu, el socialisme i la ciència que vaig descobrir a partir d'un primer text de Llorenç Bisbal publicat a *El Obrero Balear*, que va ser presentat a la Tertúlia Gabellina i Oriental per l'*amu* Antoni Coix. Estirant d'aquest fil varen aparèixer els altres. Primer els d'Amadeu Alou, el fotògraf fill del fundador del metodisme gabellí Bartomeu Alou. Trobar aquests articles va ser gairebé una tasca de detectiu en la qual em varen ajudar moltíssimes persones, ja que es varen publicar en una revista de Manacor de la qual no hi ha rastre digital. Aquests articles d'Alou contestaven un míting fet a Capdepera per Llorenç Bisbal al voltant del 1r de Maig de 1911, un dels més importants dirigents del socialisme mallorquí, on sembla que va negar l'existència de déu i va malparlar de la religió i també de la Bíblia: «y vimos al hombre, poco antes en posesión de todas sus facultades, deslizarse, chapotear en el fango de la ignorancia, de la necedad, negar a dios, insultar la religión, despreciar la Biblia calificándola según su mezquino criterio», diu Alou. Sens dubte, Bisbal no sabia que la base social del socialisme gabellí era, en gran part, o bé metodista o bé espiritista i segur que se'n dugué una gran sorpresa.

Després encara aparegué un article del gabellí Antoni Maria Alsina, personatge molt important del socialisme mallorquí, defensor acèrrim de l'ateisme i un dels protagonistes de *La Idea és infinita*. Aquest, Alsina, polemitzava no amb Alou, sinó amb el mateix Bisbal, ja que representaven dues de les ànimes del socialisme que no s'acabaven de posar d'acord sobre com enfocar l'espiritualitat des del materialisme marxista. Alsina, uns anys després, passarà al comunisme i finalment retornarà definitivament al socialisme.

Per acabar-ho d'adobar, quan tot semblava dat i beneït, va comparèixer la ploma, sempre esmolada, d'un dels homenots més importants de la

cultura catalana, Mossèn Alcover, el de les Rondalles i el del Diccionari, el qual era conegut a Capdepera com a martell de metodistes i a tot Mallorca com a martell insultador de tota mena de *rojus* i descreguts.

Com veureu al llibre, la polèmica, amb l'entrada d'Alcover arriba a ser molt furibunda.

En destacaria un parell de coses. La primera és que podem veure una mica la postura, a vegades contradictòria, de l'esquerra davant les qüestions espirituals i que, davant la gran implicació social dels metodistes i del espiritistes, no acaben de trobar-hi una sortida raonable i també que s'arriba a confondre les institucions religioses amb els sentiments, amb l'espiritualitat.

La segona, és la postura de Mossèn Alcover, el qual en aquests texts que publicam sembla que ha deixat de banda la seva fixació en els metodistes gabellins i es dedica «només» a atacar els socialistes. En el llibre en faig una hipòtesi del per què.

Vull acabar aquesta intervenció amb algunes reflexions que m'han vingut al cap o bé mentre treballava en el llibre o bé en els llargs mesos que han passat des de que vaig acabar la feina fins al moment en què el llibre finalment s'ha editat.

No cal dir que ara el faria d'una altra manera. Potser l'hauria pogut enfocar directament com un llibre independent i no tan sols com un apèndix a *La Idea és infinita*. Potser això m'hauria obligat a aprofundir més en la descripció de l'època i dels personatges i segur que el quadre hauria quedat molt més complet.

Jo, com ja explico en el llibre, no he entrat en el fons de la qüestió, si és que aquest fons era aprofundir en les postures a favor o en contra de l'existència de déu o de la supremacia absoluta de la ciència per a explicar tot tipus de fenòmens, tant els materials com els immaterials. Potser, si com m'ha recomanat insistentment l'*amu* Antoni Coix, hagués llegit més a Voltaire, ho hagués vist tot més clar.

Per tant, finalment, si el llibre té qualche mèrit és tan sols posar a l'abast uns documents que, d'ara en endavant, poden a ajudar a qualsevol mena d'historiadors, a entendre i explicar millor l'evolució d'una societat completament marcada per les idees i especialment, les institucions religioses, a una altra societat com l'actual que, presumiblement, ha superat el pensament màgic. Cosa, per altra banda, que jo vos avanço que no pens, perquè el banalitzat materialisme que ens havia de salvar de la superstició i de l'engany, s'ha convertit en una nova religió que, en forma de capitalisme, ha esdevengut una de les ficcions socials més criminals de la història i també una de les teranyines més males de rompre que ens atrapa i paralitza amb una por irracional als bancs i al capital financer i les seves ramificacions mediàtiques.

Per altra banda, també he de dir que un dels valors que més admir, tant en els científics com en els historiadors, és l'honestedat. I jo no seria honest si no reconegués les meves limitacions a l'hora d'enfrontar-me a tota una sèrie de fenòmens, com ho són els espirituals i potser per això no m'he atrevit a entrar al fons de la qüestió, senzillament perquè no tenc una preparació intel·lectual prou sòlida com per pontificar sobre els déus i les seves preocupacions. I és que jo en realitat som un simple bibliotecari del Golea: passen molts de llibres per les meves mans, però no necessàriament els llegesc tots i dels que llegesc no vol dir que els entengui com cal. Així de clar i de senzill.

Per això potser no m'he atrevit a anar gaire més enfora que d'una simple descripció. A més, fer aquest llibre m'ha creat una sèrie de contradiccions. M'he allunyat de Mossèn Alcover i l'he vist un poc, o un molt, deshonest quant a la seva actuació contra els metodistes gabellins i després amb els seus arguments contra els socialistes, basats, tots ells, en un integrisme tronat i passat de rosca. M'he sentit, al contrari, molt proper a l'honestedat i humilitat dels socialistes.

Finalment, però, quan torn a l'actualitat, a ara mateix, me trob assegut al costat de Mossèn Alcover escoltant les seves rondalles i consultant diàriament el seu gran Diccionari, mentre estic esperant que les forces paramilitars, covardes i encaputxades, venguin a detenir-me a mi o algun dels meus camarades i amics republicans, comandades ara, sorpresivament o no, per alts càrrecs «socialistes» del règim monàrquic, perquè sembla que jo i els meus camarades –segons els seus tribunals d'excepció i també la fiscalia– som uns dels 500 mil terroristes que pul·lulen per Catalunya amb artefactes tan *perillosus* com ho són aquests llibres o amb aquelles urnes de plàstic que la seva policia política no va poder trobar de cap de les maneres i que, pel que es veu, tant els terroritzen.

Però, i ja per acabar, tornant a les qüestions espirituals que sobrevoen aquest llibre en forma d'esperit sant, la meva poca fe me du, contradictòriament, a una esperança inexpugnable en la poesia i també contradictòriament a una «fe» en la revolució espiritual que pronosticava, o desitjava, Joan Mascaró Fornés, en una mena d'ecumenisme mundial que fa baixar els fums als textos sagrats de totes les religions per convertir-los en literatura. La qual cosa no és, en cap cas, degradar-los, sinó donar-los una altra funció més acostada a l'esperit llibertari que a la mentida, l'amenaça i la por.

Ara com ara, potser no sabem, o no sé, com ha anat tot això del món espiritual i no tenim, o no tenc, una resposta clara a tots els interrogants que se'ns plantegen sobre els déus i les ciències, però si sabem que la deessa blanca de la poesia ens acompanya des d'en temps primer, quan asseguts

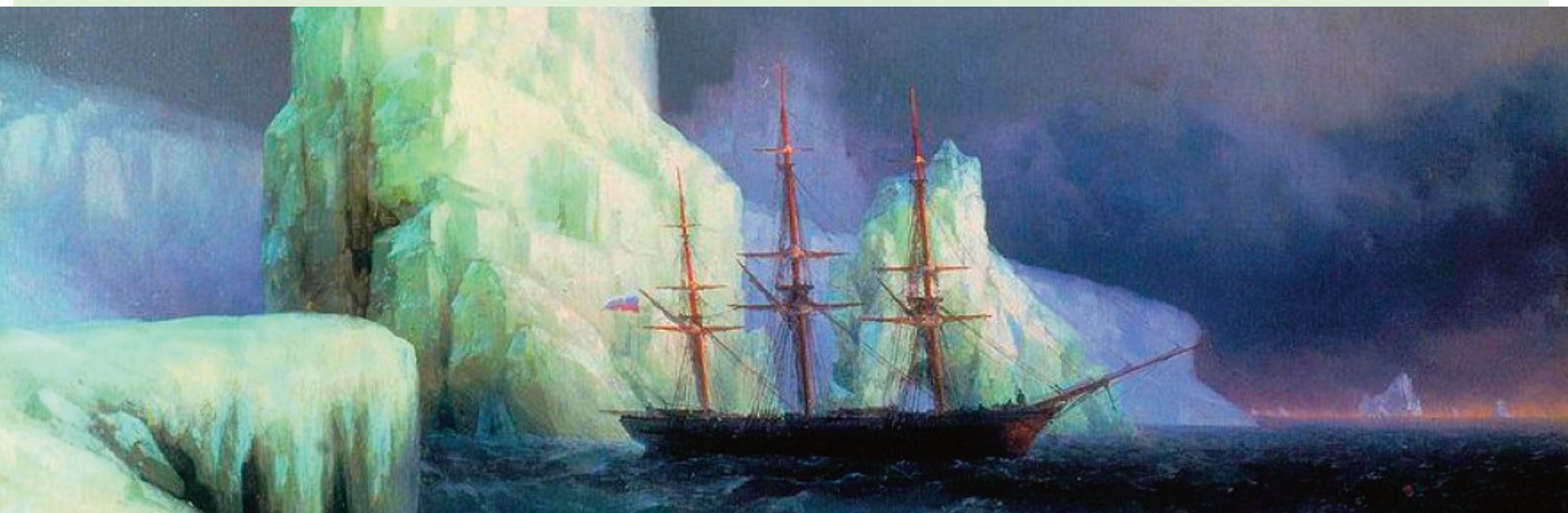
a la vora del foc dins unes coves enormes i monumentals, tractàvem de foragitar la por per tal que la pau i la felicitat ens acompanyàs en el somni que anàvem a emprendre i desitjàvem que aquest somni fos com un viatge, com un vol sense fi amb ales de papir tatuat o de paper imprès. Aquest somni ha durat milers d'anys i així estam encara, esperant-ho tot de la deessa blanca. Potser el renou de les màquines ens despertarà... o potser serà el silenci de la mort. Ja ho veurem, si deu vol.

Ah, i sí Pere, com has dit tu i com va dir Jordi Cuixart al sinistre tribunal tocat i als seus fiscals ultres i inquisitorials: «Ho tornarem a fer».

Can Patilla, 23 de novembre de 2019

Human experience tells us the positive and negative elements of life, and we know that love is better than hate, that good is better than evil, that truth is better than falsehood.

Joan Mascaró

L'experiència humana ens diu quins són els elements positius i negatius de la vida, i sabem que l'amor és millor que l'odi, que el bé és millor que el mal, que la veritat és millor que la falsedat.

CAP VERMELL

